

the border with various areas of knowledge, the article shows their importance for the creation of new criminalistic methods. The article also covers the problems with creating data base of specific methods that present a foundation for the necessary specific method unification.

Keywords: methodology, specific methods, criminalistic examination.

УДК 343.98

В. А. Журавель, професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, член-кореспондент НАПрН України

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПОЛОЖЕНЬ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Розглянуто положення чинного Кримінального процесуального кодексу України, які регламентують порядок організації досудового розслідування, процедури провадження окремих слідчих (розшукових) дій як засобів формування доказів у кримінальному провадженні. Визначено дискусійні питання, що містяться в нормах КПК і стосуються зазначеної проблематики. Висловлено пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Ключові слова: організація досудового розслідування, строки досудового розслідування, організація провадження окремих слідчих (розшукових) дій.

Аксіоматичним є твердження, що ефективність досудового розслідування напряму залежить від якісного унормування цієї діяльності в кримінально-процесуальному законодавстві, оскільки нормативне регулювання є визначальним для формулювання всіх криміналістичних рекомендацій. Докорінна зміна вітчизняної кримінально-процесуальної доктрини з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. не могла не позначитися на організаційно-тактичних аспектах діяльності слідчого, прокурора. Уведення законодавчих новел потребує їх відповідного осмислення вченими-криміналістами з метою вироблення уніфікованих підходів до формулювання рекомендацій щодо оптимізації організації досудового розслідування.

Аналізування чинного кримінального процесуального законодавства України надає підстави дійти висновку про те, що ускладнення організаційних аспектів кримінального провадження передусім зумовлене суттєвим обмеженням повноважень слідчого і як наслідок зайвою формалізацією багатьох напрямів його діяльності. Слідчого замість активного суб'єкта доказового процесу перетворено на особу, що збирає матеріали кримінального провадження, при цьому більшість своїх дій і рішень він має узгоджувати або з прокурором, або отримувати дозвіл у слідчого судді.

Організаційно-тактичні ускладнення досудового розслідування розпочинаються на вихідному та початковому етапах його здійснення. Організаційні складнощі вихідного етапу головним чином пов'язані з відмовою вітчизняного законодавця від дослідчого кримінального процесу взагалі й стадії порушення кримінальної справи зокрема. Ідеться про інше розуміння, порівняно з положеннями КПК 1960 р., приводів і підстав відкриття кримінального провадження (порушення кримінальної справи), а отже, і в необхідності проведення перевірочних заходів щодо визначення ознак складу злочину (ст. 97 КПК 1960 р.), можливості судового оскарження відкриття кримінального провадження й початку кримінального переслідування відносно конкретної особи та ін.

Скасування інституту порушення кримінальної справи як певної гарантії обґрунтованості кримінального переслідування було неоднозначно сприйнято науковцями й практиками. Одні з них позитивно оцінили ці кримінальні процесуальні новели та вважають їх кроком уперед¹; інші висловлюються більш стримано² або відверто критично. Зокрема, А. Ф. Волобуєв убачає в цьому руйнацію не тільки власне теоретичних конструкцій, а й певного алгоритму діяльності органів досудового розслідування та оперативного-розшукових підрозділів, який склався протягом багатьох десятиріч, де перевірка заяв і повідомлень виступала своєрідним «фільтром» для хибних і помилкових заяв. Більш того, на переконання науковця в суспільстві, де постійно виникають соціальні конфлікти, сторони яких часто намагаються залучити правоохоронні органи й використати їх можливості для досягнення своєї не завжди законної мети, спрощений механізм запуску кримінального переслідування є недопустимим³.

Дійсно, однією з суттєвих новацій КПК України 2012 р. слід визнати відмову від процедури порушення кримінальної справи, де приводи й підстави служили певним фільтром розмежування дій злочинного характеру від інших правопорушень. Намагання законодавця мінімізувати можливість необґрунтованої відмови в порушенні кримінальної справи та вияву зловживань з боку посадових осіб правоохоронних органів до певної міри зрозумілі, але надмірно спрощена процедура відкриття кримінального провадження має й свої суттєві недоліки, які стосуються не тільки правових, морально-етичних, а й організаційних аспектів. Зокрема, внесення в Єдиний реєстр досудових розслідувань (ЄРДР) усіх заяв і повідомлень, у яких містяться лише загальні відомості, та й ті, що викладені в інтерпретації заявника, указуючи на ознаки вчиненого кримінального правопорушення (навіть

¹ Див.: *Грошевой Ю. М.* Новый этап развития уголовно-процессуального законодательства Украины / Ю. М. Грошевой, О. В. Каплина // Уголовное судопроизводство. — 2013. — № 1. — С. 2–6.

² Див.: *Белкин А. Р.* Возбуждение уголовного дела в Украине и России / А. Р. Белкин // Криминалист первопечатный. — 2014. — № 8. — С. 41–56.

³ Див.: *Волобуєв А. Ф.* Проблемні питання початку досудового розслідування / А. Ф. Волобуєв // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матер. V міжнар. наук.-практ. конф., присв. XX-річчю Нац. акад. правов. наук України, Одеса, 1 листоп. 2013 р. — Одеса : Фенікс, 2013. — С. 237–240.

не завжди персоніфіковані й без належного повідомлення заявника про кримінальну відповідальність), призводять до значного збільшення кількості матеріалів, що перебувають у провадженні слідчого. У свою чергу інтенсифікація праці слідчого, прокурора не сприяє об'єктивності та повноті процесу дослідження інформації, що надійшла, через елементарне зайве навантаження. Не можна визнати вдалою редакцію ч. 5 ст. 214 КПК, де закріплено положення про те, що до ЄРДР вносять відомості про попередню правову класифікацію кримінального правопорушення. Як наголошує І. В. Басиста, за змістом цієї норми законодавчо закладено підвалини для зловживань і вимушених помилок слідчого при прийнятті процесуального рішення про початок досудового розслідування¹.

У багатьох випадках сама процедура відкриття кримінального провадження супроводжується суттєвою інтенсифікацією праці слідчого, що також не сприяє об'єктивізації рішень стосовно початку досудового розслідування. Так, ч. 1 ст. 214 КПК зобов'язує слідчого, прокурора протягом 24 годин з моменту надходження заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, внести відповідні відомості до ЄРДР і розпочати розслідування. У зазначений проміжок часу також необхідно здійснити огляд місця події як невідкладної слідчої (розшукової) дії, спрямованої на перевірку обґрунтованості заяви чи повідомлення, та відповідне процесуальне оформлення об'єктів, що вилучаються під час огляду².

Щодо останньої тези, то дійсно законодавцем передбачено складну процедуру набуття об'єктами, вилученими з місця огляду події, статусу речових доказів, що не сприяє оперативності проведення досудового розслідування та економії процесуальних засобів. Мається на увазі те, що ці об'єкти спочатку визнаються як тимчасово вилучені (ст. 237 КПК), далі слідчий протягом 24 годин повинен звернутися з клопотанням до слідчого судді про накладання арешту на ці тимчасово вилучені об'єкти (ст. 167 КПК) і лише після прийняття відповідної ухвали слідчим суддею вони набувають статусу речових доказів (відповідно до положень КПК 1960 р. такого роду об'єкти набували статусу речових доказів відразу ж після їх належного оформлення в протоколі слідчого огляду й вилучення). Стосовно майна, яке вилучається з місця огляду, і необхідності накладання на нього арешту, то тут особливих заперечень не виникає. А ось щодо обґрунтованості та доцільності накладання арешту на такі об'єкти, як одяг з трупа, пакувальний матеріал, у якому знаходилися частини розчленованого трупа або тіло новонародженої

¹ Див.: *Басиста І. В.* Правові основи прийняття і використання рішень слідчого на стадії досудового розслідування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / І. В. Басиста. — Запоріжжя, 2014. — С. 15.

² Див.: *Шило О.* Речові докази як процесуальне джерело доказів. Новели Кримінального процесуального кодексу України / О. Шило // Вісн. прокуратури. — 2013. — № 6(144). — С. 76–83.

дитини, ніж зі слідами крові або вогнепальна зброя, виявлені на місці події, тощо, то це викликає серйозні заперечення. Як видається, наведене процесуальне оформлення зазначених об'єктів як речових доказів не відповідає сутності такого запобіжного заходу, як арешт майна (статті 170–175 КПК) і є не виправданим. Більш правильним було б здійснення оформлення речових доказів постановою слідчого, прокурора (ст. 110 КПК), що суттєво спростило б цю процедуру, звільнило б слідчого від витрачання зайвого часу на ходіння по кабінетах і зосередило б його на безпосередньому збиранні доказів.

Негативно позначається на організації досудового розслідування та ускладненість процесуальної регламентації провадження такої слідчої (розшукової) дії, як обшук. По-перше, законодавець установив для слідчого вимогу в клопотанні, погодженому з прокурором, обов'язково вказувати дані про особу, якій належить житло чи інше володіння, й особу, у фактичному володінні якої воно перебуває, а також відомості про речі, документи або осіб, яких планується відшукати (пункти 6, 7 ч. 3 ст. 234 КПК). Це суперечить сутності обшуку, тобто дії, яка спрямована на відшукування чогось невідомого, на здійснення системи пошукових заходів. Більш того, реалізація цієї вимоги в багатьох випадках просто неможлива, що змушує слідчого наводити дані, користуючись аналогією або банально їх вигадувати. По-друге, викликає заперечення й доцільність ускладненої процедури набуття статусу речових доказів об'єктів, що вилучаються з місця обшуку. У ч. 7 ст. 236 КПК указано, що вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукування в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном. Цим положенням законодавець по суті вводить різний процесуальний статус об'єктів, що вилучаються під час обшуку: 1) відшукані або добровільно видані речі чи документи збігаються з переліком, щодо якого надано дозвіл на відшукування в ухвалі слідчого судді; 2) предмети, які вилучені законом з вільного цивільного обігу; 3) відшукані або добровільно видані речі чи документи, які не збігаються з переліком, щодо якого надано дозвіл на відшукування в ухвалі слідчого судді, але які на розсуд слідчого мають відношення до вчиненого злочину і є важливими для кримінального провадження. Перші два із зазначених різновидів об'єктів відразу ж після їх фіксації в протоколі набувають статусу речових доказів, а останні вважаються тимчасово вилученим майном, і для набуття ними статусу речових доказів їм необхідно пройти процедуру, аналогічну оформленню об'єктів, що вилучаються під час огляду. По-третє, описана процедура отримання дозволу на проведення обшуку в житлі або іншому володінні особи не виключає можливості несанкціонованого витоку інформації від обізнаних осіб про обшук, що готується, наприклад, з канцелярії суду.

На нашу думку, більш корисним було б докладніше прописати в нормах закону саму процедуру провадження обшуку, зокрема щодо обов'язковості звернення до особи, яка обшукується, з пропозицією добровільної видачі речей або документів, перелічених у дозволі слідчого судді. Позначення

в протоколі обшуку даних про згоду або відмову особи, яка обшукується, щодо видачі об'єктів пошуку визначають ситуацію цієї слідчої (розшукової) дії (конфліктна, безконфліктна) та бажання чи небажання особи, яка обшукується, до співпраці зі слідством. Крім того, не виключаємо взагалі можливості розширення повноважень слідчого в частині самостійного прийняття рішення щодо проведення обшуку з безумовним збільшенням персональної відповідальності за прийняття такого рішення, а також можливості його негайного оскарження в суді. Це б надало більшого оперативно-тактичного простору слідчому, зменшило ризик несанкціонованого витоку інформації, збільшило результативність провадження обшуку.

Неможна не відзначити наявність певних ускладнень в організації провадження й такої слідчої (розшукової) дії, як пред'явлення для впізнання. Законодавець замість чіткої й однозначної вказівки на те, що пред'явленню для впізнання обов'язково передуює допит особи, що впізнає, вирішив застосувати неоднозначні для тлумачення терміни «попереднє з'ясування» та «опитування». Ця обставина змусила науковців, що розробляли коментар до КПК, у достатньо категоричній формі роз'яснити ці положення. Так, О. В. Капліна пише: «Попереднє з'ясування обставин перед пред'явленням для впізнання повинно відбуватися за правилами допиту (ст. 224 КПК) з обов'язковим роз'ясненням учасникам слідчої дії їх процесуальних прав, обов'язків та можливої відповідальності свідків і потерпілих за дачу завідомо неправдивих показань, а свідків ще й за відмову давати показання. Саме такий порядок уявляється більш прийнятним, оскільки під час опитування можуть бути надані неправдиві відомості, за дачу яких особа не буде нести жодної відповідальності»¹.

Слід звернути увагу й на те, що в ст. 229 КПК, яка регламентує порядок пред'явлення для впізнання речей, законодавцем узагалі викладено парадоксальну ідею, за якою розширено коло учасників цієї слідчої (розшукової) дії, де до слідчого та прокурора додається ще й захисник, якому також надано право на проведення попереднього опитування особи, що впізнає, та навіть складання якогось протоколу за результатами цього опитування. З цього приводу виникає запитання: як захисник може скласти протокол за результатами опитування із дотриманням вимог статей 104, 231 КПК, якщо цими статтями йому такого права взагалі не надано?

Недосконалою видається й редакція ст. 230 КПК, у якій зазначається, що пред'явлення трупа для впізнання здійснюється з додержанням вимог, передбачених частинами 1 і 8 ст. 228 КПК, тобто статті, яка регламентує порядок пред'явлення живих осіб. Кожному юристу-криміналісту відомо, що порядок пред'явлення живих осіб і трупів (їх частин) за своєю організацією й тактикою має суттєві відмінності, зокрема, труп для впізнання пред'являється лише один, тобто на цей різновид пред'явлення для впізнання не поширюється правило про пред'явлення для впізнання серед схожих осіб. Крім того, труп пред'являється для впізнання близьким родичам, чле-

---

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / [О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.] ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. — Х. : Право, 2012. — Т. 1. — С. 573.

нам сім'ї, друзям, колегам і знайомим, які добре знали за життя померлого, тоді як живих людей не рекомендується пред'являти для впізнання особам, які їх добре знали раніше. Тому редакція ст. 230 КПК потребує уточнення, з тим щоб вона відбивала специфіку пред'явлення для впізнання саме трупа або його частин.

Серед проблем організаційно-тактичного спрямування можна назвати й процедуру провадження експертних досліджень. Ідеться про намагання законодавця розширити межі змагальної процедури доказування на стадію досудового розслідування за рахунок надання можливості стороні захисту за власною ініціативою залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі й обов'язкової (ч. 2 ст. 243 КПК). Це положення можна вважати ознакою непослідовності законодавця щодо нормативного визначення поняття доказу. Так, з одного боку, КПК передбачає право підозрюваного (п. 8 ч. 1 ст. 42 КПК), обвинуваченого, виправданого й засудженого (п. 2 ч. 4 ст. 42, ч. 3 ст. 43 КПК), захисника (ч. 4 ст. 46 КПК), потерпілого (ч. 3 ст. 56 КПК) і його представника (ч. 4 ст. 58 КПК), цивільного позивача (ч. 3 ст. 61 КПК) та цивільного відповідача (ч. 3 ст. 62 КПК) збирати й подавати докази, а з другого – під доказами в контексті ст. 84 КПК розуміються лише ті фактичні дані, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд установлюють наявність або відсутність фактів і обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Зазначене змусило науковців шукати аргументи на виправдання існуючих законодавчих неточностей, що надало підстави дійти висновку про необхідність розгляду доказів у широкому сенсі, як фактичних даних, що зібрані стороною обвинувачення та стороною захисту й потерпілим, і у вузькому, коли під доказами розуміють тільки фактичні дані, якими оперують при прийнятті рішень слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд¹. У науковому, теоретичному аспекті таке тлумачення поняття доказу має право на існування, а ось що стосується практики його застосування, то це викликає заперечення.

Слід також звернути увагу на те, що в ст. 243 КПК, яка має назву «Порядок залучення експерта», ідеться лише про можливість залучення експерта, а не про порядок реалізації цієї можливості. Законодавець навіть не визначився з назвою процесуального документа, який мають складати учасники кримінального провадження. Це призвело до того, що слідчі, прокурори, як і раніше, продовжують виносити постанову про призначення експертизи, судді – ухвалу про доручення проведення відповідної експертизи, захисники – клопотання про залучення експерта. Щодо регламентації дій захисника, то із змісту розглядуваної статті можна лише здогадуватися, що цій процедурі передусє укладання угоди з експертною установою або окремим експертом про надання експертних послуг. Але форма цієї угоди, її зміст і порядок укладення законодавцем невинормовані.

¹ Див.: *Грошевий Ю. М.* Докази і доказування. Гл. 7 // Кримінальний процес: підручник / [Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.] ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. — Х. : Право, 2013. — С. 181, 182.

В організаційному аспекті потребують уточнення й положення, які регламентують порядок отримання зразків (вільних і експериментальних) для експертного дослідження. При цьому вільні зразки завжди розглядалися як оригінали, і саме з оригіналами працювали експерти. Тепер законодавець передбачає можливість відібрання зразків з речей і документів, тобто копій з них (ч. 2 ст. 245 КПК), а для підтвердження змісту документа можуть бути визнані допустимими й інші відомості (наприклад, фото чи ксерокопія), якщо оригінал знаходиться у володінні однієї зі сторін кримінального провадження, а вона не надає його на запит іншої сторони (п. 3 ч. 5 ст. 99 КПК). Зазначене слугує підставою для висновку про те, що законодавець припускає можливість проведення експертних досліджень з використанням копій, тобто одна зі сторін може надавати в розпорядження експерта оригінали документів, а інша – їх копії. І такою стороною, як правило, виступає сторона захисту, оскільки згідно з ч. 3 ст. 93 КПК саме вона здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових і фізичних осіб речей, *копій документів* (курсив наш. – В. Ж.). Ця можливість не враховує ту обставину, що існує цілий перелік експертиз, зокрема техніко-криміналістична з дослідження документів, проведення яких можливо лише з використанням зразків-оригіналів, інакше експерт просто не в змозі надати відповіді на сформульовані питання, наприклад, щодо матеріалів і реквізитів виготовлення цих документів.

На нашу думку, не зовсім унормованою виглядає й сама процедура оформлення отримання зразків для експертного дослідження. Законодавець нічого не говорить про необхідність винесення відповідної постанови слідчим, прокурором, а також складання протоколу. З цього приводу було б правильним не відмовлятися від усталених підходів і, керуючись ч. 3 ст. 110 КПК, уважати за необхідне слідчому, прокурору виносити відповідну постанову про відібрання будь-яких зразків і складання протоколу (а не тільки біологічних, як це передбачено в ч. 3 ст. 245 КПК). Ще більш складнішим виявляється питання про процесуальне оформлення відібрання зразків стороною захисту, особливо з огляду на те, що захисникам не дано право складати протоколи (ст. 104 КПК), що істотно зменшує процесуальну цінність цих зразків.

Достатньо суперечливими виглядають і положення ст. 274 КПК, у якій ідеться про негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження. Із змісту цієї статті випливає, що зазначений різновид відібрання зразків є допоміжним до основного, передбаченого в ст. 245 КПК, проводиться в негласному режимі та в тих випадках, коли це неможливе без заподіяння значної шкоди для кримінального провадження. При цьому повторне отримання зразків може здійснюватися лише у відкритому режимі відповідно до положень ст. 245 КПК. Нібито все зрозуміло, якби не два моменти: 1) у якому сенсі законодавець вживає термін «порівняльне дослідження»; 2) який процесуальний режим використання такого роду зразків. Річ у тім, що в теорії криміналістики порівняльне дослідження традиційно розглядається як стадія ідентифікаційного процесу, а не як різновид використання

спеціальних знань у кримінальному судочинстві. Тому вживання терміна «порівняльне дослідження» не можна визнати вдалим, що потребує його заміни на більш зрозуміле для фахівців «попереднє дослідження». Саме вживання терміна «попереднє дослідження» говорить про те, що в даному випадку проводяться не експертні дослідження з метою отримання висновку експерта як джерела доказів, а застосовуються спеціальні знання, результатом яких є отримання висновку спеціаліста, який не має доказового значення, а лише вказує на ознаки злочину або передусє провадженню подальшої експертизи.

Недостатньо чітко видається й регламентація дій щодо збереження та використання зразків для експертного дослідження, особливо стороною захисту, якщо вона першою мала тимчасовий доступ до цих документів. Так, у ч. 4 ст. 100 КПК зазначається, що в разі втрати чи знищення стороною кримінального провадження наданого їй документа вона зобов'язана відшкодувати володільцю витрати, пов'язані з утратою чи знищенням документа й виготовленням його дубліката. Але законодавцем не враховані такі ситуації, коли відбувається знищення документа, який мав неповторні ідентифікаційні ознаки, що суттєво зменшує, а інколи унеможливує притягнення особи до кримінальної відповідальності або коли одна із сторін кримінального провадження, маючи у своєму розпорядженні зразки, не квапиться з їх використанням в експертному дослідженні. І якщо сторона захисту в разі відмови слідчого, прокурора задовольнити її клопотання про залучення експерта може звернутися до слідчого судді з питанням про проведення експертизи (ст. 244 КПК), то як бути стороні обвинувачення, коли захисники, маючи у своєму розпорядженні необхідні зразки, умисно зволікають із залученням експертів? Відповіді на це питання в КПК, на жаль, немає.

На організації кримінального провадження негативно позначається й відсутність чітко визначених строків здійснення досудового розслідування. Згідно з положеннями ч. 2 ст. 214 КПК досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР. Як зазначають В. Д. Берназ і Н. В. Неледва, «рішення про початок досудового розслідування фактично прирівнюється до внесення до реєстру відповідних відомостей, що можуть свідчити про вчинене кримінальне правопорушення»¹. Разом із тим відрахування строків розслідування розпочинається з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (ст. 219 КПК). Зазначене надає підстави виокремлювати дві вихідні ситуації: 1) провадження відкрито відносно конкретної особи на підставі її затримання в порядку статей 207, 208 КПК; 2) провадження відкрито за фактом виявлення події, що містить ознаки кримінального правопорушення, відносно невизначеного (загального) кола осіб (коли ще не встановлено особу, причетну до його вчинення (підозрюваного)).

¹ Берназ В. Регламентація початку досудового розслідування як основа кримінально-процесуального провадження / В. Берназ, Н. Неледва // Вісн. прокуратури. — 2013. — № 1. — С. 63.

У першій ситуації повідомлення про підозру затриманій особі здійснюється протягом 24 годин, що дозволяє стверджувати про збіг відкриття провадження, повідомлення про підозру та відрахування строків досудового розслідування. У другій, неперсоніфікованій ситуації спостерігається незбіг моменту відкриття кримінального провадження, повідомлення про підозру й початком спливу строків досудового розслідування.

У зв'язку із цим виникає запитання: чому проміжок часу від внесення відомостей до ЄРДР і повідомленням особі про підозру не входить до строків, визначених у ст. 219 КПК, які граничні межі цього періоду та чому вони невинормовані в КПК? Такий стан речей не виключає можливості з боку слідчого свідомої маніпуляції зі строками повідомлення про підозру, навіть за наявності достатніх для цього підстав, і тим самим збільшення загальних строків кримінального провадження. Дійсно, навіщо активізувати процес збирання доказів, повідомляти про підозру й після цього обмежувати свою подальшу діяльність жорстко визначеними строками, тоді як можна, не порушуючи закон, в уповільненому режимі впродовж невизначеного строку здійснювати кримінальне провадження.

Не сприяє реалізації організаційних засад досудового розслідування й відсутність чітко визначених строків проведення допиту підозрюваного після повідомлення йому про підозру¹, хоча всім відоме аксіоматичне твердження, що зволікання з проведенням допиту підозрюваного йде на користь лише винній особі, надає їй можливість адаптуватися, оцінити, які докази є в розпорядженні слідчого, обрати виважену лінію поведінки, що значно ускладнює викриття її причетності до вчиненого кримінального правопорушення. Ось чому виникає нагальна потреба в чіткому визначенні строків проведення допиту підозрюваного, який, на наше переконання, має відбуватися відразу ж після повідомлення особі про підозру. Більш того, повідомлення про підозру й допит підозрюваного повинні бути поєднані у відповідну тактичну операцію, мати єдину мету та засоби її досягнення.

Отже, розглянуті положення чинного КПК України мають безпосереднє відношення до організації досудового розслідування, впливають на ефективність кримінального провадження, а тому потребують свого чіткого унормування, як запоруки оптимізації якості слідчої діяльності.

ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ ПОЛОЖЕНИЙ ДЕЙСТВУЮЩЕГО УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ

Журавель В. А.

Рассмотрены положения действующего Уголовного процессуального кодекса Украины, регламентирующие порядок организации досудебного расследования, про-

¹ Аналогічної позиції дотримується й О. В. Ковальова (див.: *Ковальова О. В.* Використання науково-технічних засобів та методів у розшуковій роботі слідчого : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О. В. Ковальова. — К., 2014. — С. 11).

цедуры производства отдельных следственных (розыскных) действий как средств формирования доказательств в уголовном судопроизводстве. Определены дискуссионные вопросы, имеющие в нормах УПК и касающиеся избранной проблематики. Высказаны предложения по усовершенствованию уголовно-процессуального законодательства и практики его применения.

Ключевые слова: организация досудебного расследования, сроки досудебного расследования, организация проведения отдельных следственных (розыскных) действий.

PROBLEMS OF THE PRE-TRIAL INVESTIGATION ORGANIZATION WITHIN THE CONTEXT OF PROVISIONS OF THE CURRENT CRIMINAL PROCEDURE CODE OF UKRAINE

Zhuravel V. A.

The article deals with the provisions of the current Criminal Procedure Code of Ukraine that govern the procedure of pre-trial investigation organization, the procedure of organizing specific investigating (searching) proceedings as a means of accumulating evidence in criminal proceedings. The article determines the causes that inhibit the pre-trial investigation organization: 1) significant constraints of the investigator's powers and the resulting over formalization in many areas of his activity; 2) abolishment of the stage of the criminal case initiation that used to serve as a check against unfounded criminal prosecutions and a certain «filter» to separate felonious acts from other offenses; 3) a more complicated procedure for items seized at the place of examination or seizure to be recognized as material evidence; 4) a more complicated procedural regulation of such investigation (search) proceedings as searches, identifications, acquiring samples for examinations and expert studies. The article states that criminal proceedings organization suffers from the lack of clearly established deadlines for pre-trial investigation in general and for certain investigation (search) proceedings in particular. The article contains the suggestions to improve the criminal procedure law and the practice of its application.

Keywords: pre-trial investigation organization, pre-trial investigation deadlines, specific investigation (search) proceeding organization.

УДК 343.9 (075.8)

В. Н. Терехович, адвокат Коллегии присяжных адвокатов Латвии, доктор права, доцент,
Э. В. Ниманде, доцент кафедры уголовно-правовых наук Латвийского университета, доктор права, доцент

ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМЫ ПРИНЦИПОВ ТЕОРИИ КРИМИНАЛИСТИКИ

С позиции основ научно-технического творчества проанализированы гносеологические основания и дано развернутое определение системы принципов криминалистики, состоящей из принципов предметной и методоло-